

ITALYAN VA O‘ZBEK TILIDA ANTONIM, OMONIMVA
SINONIMLARNING O‘ZARO O‘XSHASH VA FARQLI JIHATLARI.

O‘qituvchi Naimova Parvina

Normamatova Ruxshona Utkirjon qizi

Tilshunoslikda so‘zlarning ma’no munosabatlarini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, antonim, omonim va sinonimlar har bir tilning boyligi va ifoda imkoniyatlarini namoyon etuvchi muhim leksik birliklar hisoblanadi. Ular nutqning aniqligi, ifodaliligi va rang-barangligini ta’minlaydi. Italyan va o‘zbek tillari turli til oilalariga mansub bo‘lishiga qaramay, ularning leksik tizimida o‘xshash jihatlar ham mavjud. Italyan tili roman tillari guruhiga kirib, lotin tilidan kelib chiqqan bo‘lsa, o‘zbek tili turkiy tillar oilasiga mansubdir. Shu bois bu ikki tilni qiyosiy o‘rganish nafaqat lingvistik jihatdan, balki madaniy va tarixiy nuqtai nazardan ham muhimdir. Mazkur maqolada antonim, omonim va sinonimlarning har ikki tildagi xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi, ularning umumiy va farqli tomonlari aniqlanadi. Bu esa til o‘rganish jarayonida samarali metodlarni ishlab chiqishga ham xizmat qiladi.

Antonim, sinonim va omonimlar tilning leksik-semantik tizimida muhim o‘rin egallaydi. Ular so‘zlarning ma’no munosabatlarini ifodalab, nutqning ifodaliligi va aniqligini ta’minlaydi. Italyan va o‘zbek tillarida ushbu leksik birliklar mavjud bo‘lib, ular umumiy lingvistik qonuniyatlarga asoslangan bo‘lsa-da, har bir tilning o‘ziga xos grammatik va semantik xususiyatlari bilan farqlanadi.

Sinonimlar har ikki tilda bir xil yoki yaqin ma’noni ifodalovchi so‘zlar guruhini tashkil etadi. O‘zbek tilida sinonimlar nutqni boyitish, takrori kamaytirish va fikrni aniq ifodalash uchun xizmat qiladi. Masalan, “*yaxshi*”, “*zo‘r*”, “*ajoyib*” kabi so‘zlar bir-biriga yaqin ma’nolarni bildiradi. Italyan tilida

ham shunga o‘xshash holat kuzatiladi: *“bello”*, *“carino”*, *“splendido”* kabi so‘zlar sinonimik qatorni hosil qiladi. Har ikkala tilda sinonimlarning mavjudligi tilning ifoda imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq ularning stilistik darajalari va qo‘llanish kontekstlari turlicha bo‘lishi mumkin.

Antonimlar esa qarama-qarshi ma’noli so‘zlar bo‘lib, ular ham italyan va o‘zbek tillarida keng qo‘llaniladi. O‘zbek tilida *“katta–kichik”*, *“oq–qora”*, *“uzun–qisqa”* kabi antonim juftliklar mavjud. Italyan tilida esa *“grande–piccolo”*, *“bianco–nero”*, *“lungo–corto”* kabi misollar uchraydi. Har ikki tilda antonimlar asosan predmet, belgi yoki holatlarning qarama-qarshiligini ifodalashda ishlatiladi. Biroq italyan tilida ba’zi antonimlar grammatik jins va kelishik o‘zgarishlari bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin, bu esa o‘zbek tilida uchramaydigan xususiyatdir.

Omonimlar esa shakli bir xil, lekin ma’nosi turlicha bo‘lgan so‘zlardir. O‘zbek tilida *“ot” (hayvon) va “ot” (ism)*, *“yuz” (son) va “yuz” (bet)* kabi omonimlar mavjud. Italyan tilida ham omonimlik hodisasi uchraydi, masalan, *“pesca” so‘zi “shaftoli” va “baliq ovlash”* ma’nolarini ifodalashi mumkin. Biroq italyan tilida omonimlar ko‘pincha talaffuz yoki urg‘u orqali farqlanadi, o‘zbek tilida esa kontekst asosida ajratiladi. Italyan va o‘zbek tillarida sinonim, antonim va omonimlarning mavjudligi umumiy lingvistik qonuniyatlarga asoslanadi. Shu bilan birga, ularning qo‘llanishi, grammatik shakllanishi va semantik ifodalanishi har bir tilning ichki tuzilishi va tarixiy rivojlanishiga bog‘liq holda farqlanadi. Bu esa tillarni qiyosiy o‘rganish orqali ularning o‘ziga xos xususiyatlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Italyan va o‘zbek tillarida sinonim, antonim va omonimlarning qo‘llanishi nafaqat leksik, balki stilistik jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Sinonimlar yordamida matnda takrorlanishning oldi olinadi va nutq yanada boy hamda ifodali bo‘ladi. Italyan tilida bu holat ko‘proq adabiy uslubda yaqqol ko‘rinadi, chunki yozuvchilar bir fikrni turli ifoda vositalari orqali berishga harakat

qiladilar. O‘zbek tilida ham sinonimlardan foydalanish nutqning ta’sirchanligini oshiradi, ayniqsa badiiy matnlarda keng qo‘llaniladi.

Antonimlar esa matnda qarama-qarshilik orqali fikrni yanada aniq va kuchli ifodalashga xizmat qiladi. Masalan, *“yorug‘lik–zulmat”*, *“hayot–o‘lim”* kabi tushunchalar har ikki tilda ham keng qo‘llaniladi va ular falsafiy hamda badiiy mazmuni kuchaytiradi. Italyan tilida antonimlar ko‘pincha sifatlar va ravishlar orqali ifodalansa, o‘zbek tilida ular ot va sifat shaklida ham keng ishlatiladi.

Omonimlar esa tilning murakkab va qiziqarli hodisalaridan biridir. Ular ko‘pincha kontekstga bog‘liq ravishda to‘g‘ri tushuniladi. Italyan tilida omonimlar ba’zan yozuv va talaffuz o‘rtasidagi farqlar orqali aniqlansa, o‘zbek tilida esa asosan gap ichidagi ma’no orqali farqlanadi. Bu holat til o‘rganuvchilar uchun ayrim tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin, biroq ayni paytda tilning boyligini ham ko‘rsatadi. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, har ikkala tilda bu leksik birliklar umumiy semantik funksiyani bajaradi, ya’ni ma’no munosabatlarini ifodalaydi. Biroq ularning shakllanishi va ishlatilishida milliy til xususiyatlari, grammatik tizim va tarixiy rivojlanish muhim rol o‘ynaydi. Italyan tili lotin tiliga yaqinligi sababli ko‘plab sinonimik qatlamlarga ega bo‘lsa, o‘zbek tilida turkiy ildizlar asosida shakllangan so‘z boyligi ustunlik qiladi. Antonim, sinonim va omonimlarni qiyosiy o‘rganish nafaqat tilshunoslik nuqtai nazaridan, balki til o‘qitish jarayonida ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, o‘quvchilarning leksik bilimlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Giuseppe Patota. “Grammatica della lingua italiana”. 2003 – 250 b.
2. Tullio De Mauro. “Il dizionario della lingua italiana”. 2000 – 158 b.

3. Luca Serianni. “Italiano. Grammatica, sintassi, dubbi”. 1991. – 285 b.
4. Elena Ferrante. “L’amica geniale” 2011. – 327 b.
5. Italo Calvino “Il barone rampante”. Mondadori Brossura. 2022. – 312 b.
6. Alessandro Baricco. “Seta” Milan: Rizzoli. 1996. – 180
7. Serena Amborso, Giovanna Stefancich. “Parole” Bonacci editore. 1993. – 149 b.

